

Một Đời Cho Nghệ Thuật và Nữ Quyền
MARY CASSATT:
Họa Sĩ Và Thủ Ấn Họa Ấn Tượng Mỹ
Sưu khảo của **Phạm Trọng Lê**

Tiểu sử

Mary Cassatt là một họa sĩ có óc độc lập, dùng thành quả nghệ thuật và uy tín cố gắng vượt qua thành kiến bất công và quan niệm thiên cận đối với phụ nữ trong gia đình, và ngoài xã hội, ở cuối thế kỷ 19, thời mà một số tập tục bất công đã thành nề nếp và được xã hội coi là hiển nhiên.

Năm 16 tuổi, Mary xin học tại Pennsylvania Academy dù thân phụ không muốn cô học hội họa để thành chuyên nghiệp, nhưng vốn quyết tâm, và ương ngạnh, và được bà mẹ có óc cấp tiến về khả năng người phụ nữ nâng đỡ, Mary Cassatt đã theo đuổi sở thích và khi đã tạo cho mình một khả năng vững vàng trong ngành họa Ấn Tượng, là địa hạt được công nhận của các danh họa Pháp, nữ họa sĩ đã dùng danh tiếng và uy tín để ủng hộ nữ quyền và là người chủ chốt trong việc giúp dân chúng Hoa Kỳ hiểu thêm về nghệ thuật hội họa nói chung và họa phái Ấn Tượng nói riêng.

Mary Cassatt, nguyên cả tên là Mary Stevenson Cassatt, sinh 22 tháng 5, 1844 tại Allegheny City gần thành phố Pittsburgh, tiểu bang Pennsylvania. Mất ngày 4 tháng 6, 1925, gần Paris, thọ 82 tuổi. Nhà báo và phê bình nghệ thuật Pháp, Gustave Geffroy, viết rằng bà là một trong ba phụ nữ tiên phong, có tài và ảnh hưởng lớn của trường phái ấn tượng “Les trois grandes dames de l’Impressionnisme” (en.wikipedia.org). Mary Cassatt có biệt tài vẽ những cảnh săn sóc triu mến giữa mẹ con. Năm 1879 bà được so sánh với họa sĩ phái Ấn tượng nổi danh Edgar Degas người Pháp vì cả hai tìm cách mô tả đáng điệu, ánh sáng và cách bố cục đề tài mới mẻ nhất. Tự điển Larousse viết Cassatt nhận những lời cổ vấn từ họa sĩ Edgar Degas và nổi bật trong nhóm họa sĩ trường phái Ấn Tượng. (*Elle reçut les conseils de Degas et s’illustra au sein du groupe impressionniste*).

Mary Cassatt tự họa c. 1878, lúc đó khoảng 34 tuổi.
Metropolitan Museum of Art, New York (fr.wikipedia.org)

Gia Đình

Mary Cassatt sinh trong một gia đình thượng lưu trường giả và bảo thủ. Thân phụ, ông Robert Simpson Cassatt, thành đạt trong ngành ngân hàng chuyên về chứng khoán và đầu tư đất đai (land speculator and stockbroker). Gia đình thuộc dòng họ người Pháp Huguenots năm 1662 tới New Amsterdam, vùng đất định cư của người Hoà Lan (Dutch) ở mỏm phía Nam Manhattan Island (New York bây giờ). Bà mẹ tên là Katherine Stevenson Johnson (Cassatt) thuộc gia đình làm chủ ngân hàng, gốc Tô-Cách-Lan (Scotland), đọc nhiều, uyên bác, nói thông thạo tiếng Pháp. Ông bà có 7 người con nhưng hai người chết khi còn thơ, và bà là người có ảnh hưởng rất lớn đối với cô con gái mê nghệ thuật. Người anh cả của cô tên là Alexander Johnston Cassatt, học kỹ sư tại Đức, làm chủ tịch đường xe lửa Pennsylvania Railroad, gọi tắt là Pensa. Xây năm 1846, Pensa là công ty đường xe lửa lớn nhất Hoa Kỳ về tài sản và doanh thu.

Lớn lên trong một gia đình giàu có, coi du lịch là một phần giáo dục không thể thiếu, nên Mary Cassatt lúc mới 7 tuổi được sang Âu châu 4 năm, ngụ tại ba thành phố London, Paris và Berlin. Trong thời gian này, cô học tiếng

Đức, tiếng Pháp, vẽ và âm nhạc. Năm 1855, gia đình quyết định về Mỹ, nhưng trên đường về, ghé lại Paris, và cô đã tới xem Hội Chợ Triển Lãm Thế Giới Paris World Fair (Exposition Universelle). Dịp này Mary được xem những họa phẩm của các họa sĩ nổi danh như họa sĩ tân cổ điển neo-classical Jean Auguste Dominique Ingres (1780-1867) - *The Valpinçon Bather* (1808), Louvre; Eugène Delacroix (1798-1863) - *Liberty Leading the People* (1830), Louvre; Camille Corot (1796-1875) - *Souvenir of Mortefontaine* (1864), Louvre; và Gustave Courbet (1819-1877) - *The Artist's Studio*, 1855, Musée d'Orsay, Paris). Tại khu triển lãm hội họa trong Hội Chợ Thế Giới, cô họa sĩ tương lai 11 tuổi này có thể đã gặp họa sĩ và ấn họa Edgar Degas và họa sĩ Camille Pissarro, là người có tranh được chọn và trưng bày trong Phòng Triển Lãm ở Hội Chợ, và sau thành bạn thân và cố vấn của Mary. ([link: en.wikipedia.org](http://en.wikipedia.org) - Mary Cassatt)

Trở về Pittsburgh năm 16 tuổi, Mary Cassatt xin ghi tên học vẽ tại trường Cao đẳng Mỹ Thuật Pennsylvania -Academy of the Fine Arts tại Philadelphia. Nếu chỉ học vẽ như một tài khéo là một phần của nền giáo dục một phụ nữ thượng lưu, thì ông bố cho phép, nhưng khi Mary muốn xin vào học tại Trường Cao Đẳng Mỹ Thuật thì ông không muốn. Ông bà sợ con gái bị 'tiêm nhiễm' những tư tưởng nam nữ bình quyền (feminist ideas) và cách sống phóng túng (bohemian behavior) của một số nam sinh viên lúc đó.

Nhìn Thấy Những Bất Bình Đẳng

Nhưng cô không nghe lời cha, tính ương ngạnh cô học từ ông. Chỉ có 20% sinh viên là nữ, và đa số nữ sinh viên lúc đó coi mỹ thuật hội họa là một kỹ năng có giá trị xã hội, nhưng ít người như Mary Cassatt coi hội họa là nghề để sẽ theo đuổi suốt đời. Trong một cuốn video về đời Cassatt, khi người cháu gái hỏi nếu đeo đuổi hội họa còn chuyện gia đình con cái thì sao, Mary trả lời "My arts are my children" (Mary Cassatt: the American Impressionist Documentary, **phụ chú 4a**). Cô học 4 năm tại trường Cao Đẳng Mỹ Thuật từ 1861 đến 1865, thời gian này trùng với thời gian của cuộc Nội Chiến Hoa Kỳ. Tốt nghiệp thứ nhất trong nhóm nữ sinh viên nhưng thất vọng vì thấy việc học hỏi quá chậm, có tính cách hàn-lâm và nhiều hạn chế và lúc ấy, thái độ kẻ cả miệt thị nữ sinh viên của một số nam đồng môn, Cassatt nói: "Trường này chẳng dạy gì cả. Nữ sinh viên không được vẽ người mẫu khỏa thân và mãi về sau chỉ được vẽ người mẫu nữ, còn phần lớn học vẽ qua những bức tượng." (Xem thêm: Wikipedia mục

“Women at the Academy” trong Pennsylvania Academy of the Fine Arts (PAFA) về giới hạn cơ hội học hỏi mà nữ sinh viên phải nhận).

Thôi Học Và Sang Pháp

Cuộc Nội chiến chấm dứt, Mary Cassatt quyết định thôi học tại Philadelphia và sang Paris ở cùng bà mẹ và bạn gia đình đóng vai chaperon vì lúc đó các tiểu thư hay các bà không được một mình ra đường. Nhưng lúc ấy École des Beaux-Arts tại Paris chưa nhận nữ sinh viên. Phải chờ đến năm 1898 nữ sinh viên mới được nhận cho ghi danh như nam sinh theo bài báo của Matilde Saunier, “L’Entrée des femmes à l’École des Beaux-Arts, une histoire différée,” [link: deuxieme-temps.com](#)). Hay có thể xem trong [Encyclopedia of Art History](#) - **phụ chú 3**. [link: visual-art-cork.com](#) dưới tiêu đề École des Beaux-Arts.

Vì trường Cao Đẳng Mỹ Thuật Paris chưa nhận nữ sinh viên, nên Mary Cassatt dùng hai cách:

- Thứ nhất là xin học tư với mấy họa-sư của trường Mỹ Thuật, trong số đó cô được họa sư và điêu khắc nổi tiếng **Jean-Léon Gérôme** nhận dạy riêng. {**Họa sư Jean-Léon Gérôme** (1824-1904) nổi tiếng về họa và điêu khắc tượng, chỉ nhận dạy một số ít sinh viên. Ông có phòng vẽ ngay trong Salon. Vì ông có vẽ một số chân dung của các nhà quý tộc, và là thượng khách của hoàng hậu Eugenie nên uy tín rất lớn. Tác phẩm *The Slave Market* 1886, Oil on canvas, Clark Art Institute, Williamstown, Massachusetts, U.S. ([link: en.wikipedia under Jean-Léon Gérôme, The Slave Market](#)) và bức *Truth Coming Out Of Her Well* (Nàng Sự Thật Bước Ra khỏi Giếng). Họa sư Gérôme nổi tiếng về kỹ thuật siêu thực tế hyper-realistic technique và là một giáo sư thượng thặng với những đề tài academic, lịch sử, Đông phương (Orientalism) và thần thoại, như tượng *Pygmalion and Galatea*. ([link: en.wikipedia / Jean-Léon Gérôme.](#)) }

- Thứ hai là tự trau dồi khả năng bằng cách xin được phép mang giá vẽ vào vẽ lại (copy), ‘tái tạo’ những bức họa của các họa sĩ bậc thầy trong bảo tàng Louvre là nơi phụ nữ được gặp và trò chuyện với giới thường ngoạn và họa sĩ, cả nam lẫn nữ, mà những nơi gặp mặt bên ngoài như phòng trà là nơi con gái nhà gia giáo một mình ít khi bước vào, trừ phi có bạn trai hay chồng dẫn đến.

Cuối năm 1866, Mary vào học lớp dạy vẽ của họa sư Charles Joshua Chaplin, chuyên về **Genre art** hay **Genre-painting**, lối vẽ tả những cảnh công việc hằng ngày, chợ búa, trong nhà, ngoài đường phố. Thí dụ về lối vẽ genre painting của Charles Chaplin (French 1825-1891, *The Daughter of the Painter*, Private collection, 1881) Xem: [en.wikipedia.org / Chaplin's La Fille du Peintre](http://en.wikipedia.org/Chaplin's_La_Fille_du_Peintre).

Mary Cassatt cũng học với họa sĩ Pháp Thomas Couture (1815-1879), (giải thưởng Prix de Rome về họa), mà chủ đề là lãng mạn và đô thị. Trong những buổi về đồng quê thực tập, sinh viên vẽ những người nông dân đang làm đồng áng hay những hoạt động thường ngày.

Năm 1868, lúc cô 22 tuổi, một bức tranh của Mary tên là *The Mandolin Player*, được ban giám khảo của Salon chọn để trưng bày. Cassatt là một trong hai nữ họa sĩ Mỹ lần đầu tiên có tranh được ban giám khảo chọn để trưng bày ở Phòng tranh **Salon de Paris**.

(*The Mandolin Player*, c. 1872, tả thực, chân dung, sơn dầu trên vải bố, private collection. / 64.media.tumblr.com).

Có họa phẩm được chọn triển lãm tại Salon de Paris là một vinh dự cho một họa sĩ và một bước đầu trong sự nghiệp. Nhưng trong ban giám khảo chọn tác phẩm còn có vị có thành kiến miệt thị khả năng một nữ họa sĩ, và lại đặt ra một số điều 'cấm' như họa sĩ gửi tác phẩm đến: không vẽ màu tươi, không đưa ra những đề tài mới lạ, và không thí nghiệm cách vẽ mới. Tuy sau này tác phẩm của Cassatt được Ban Giám khảo chọn, như như

Two Women Throwing Flowers at the Carnival (1871) và bức *The Loge* (1879), nhưng những gò bó của Salon là đầu mối của những bất mãn và chỉ trích của Mary Cassatt vì họa sĩ không muốn uốn mình chiều theo đòi hỏi đương thời.

Hai năm sau, 1870, một tác phẩm thứ hai được chọn. Từ đó, trong 10 năm, Mary gửi họa phẩm cho Phòng Triển Lãm Tranh Salon, nhưng bức mình khi giao tiếp với phòng tranh vì thái độ khinh thường, và tôn trọng qui-ước cổ điển của ban Giám khảo.

Năm 26 tuổi Mary Cassatt trở về Mỹ vào cuối mùa hè 1870 - vì chiến tranh Pháp-Phổ bùng nổ lớn - và ở với gia đình tại Altoona, Pennsylvania. Ông bố vẫn phản đối việc Mary chọn hội họa làm nghề sinh sống của mình bằng cách chỉ cung cấp tiền chi tiêu cho nhu cầu căn bản nhưng không cho tiền mua vật liệu để vẽ. Cô gửi hai họa phẩm cho một Phòng Tranh ở New York, và được nhiều người khen nhưng không có người mua. Theo giáo sư Jeanne A. Ojala, công chúng Mỹ nói chung lúc đó chưa có ai giới thiệu hay hướng dẫn để biết thưởng thức hội họa (untutored American public)

phụ chú 2.

Buồn vì thiếu cơ hội đi quan sát kỹ các họa phẩm như một cách học hỏi trong khi ở biệt thự mùa hè dành cho cô, Mary viết trong một lá thư: “Tôi đã bỏ phòng vẽ và xé bức họa tôi vẽ Cha tôi và trong sáu tuần nay, tôi không mó tới cây cọ nào... ..chỉ mong trở lại Âu châu...”

Năm 29 tuổi, Mary đi Chicago để thử thời vận và nhận vẽ một bức họa lớn trên tường cho Woman’s Building trong Hội Chợ Triển Lãm Thế Giới - Chicago World’s Columbian Exposition - năm 1893, để kỷ niệm 400 năm Christopher Columbus tìm ra Mỹ châu. Ban tổ chức ủy nhiệm cho hai nữ họa sĩ trẻ vẽ hai bức bích họa Murals cho Tòa nhà Phụ Nữ Woman’s Building trong Hội Chợ. Bức của Mary Cassatt nhan đề *The New Woman*, tương phản với bức kia, nhan đề Phụ Nữ Ban Sơ *The Primitive Woman*, do họa sĩ Mary MacMonnies vẽ. Hai bức Murals có tính cách ngụ ngôn allegorical, được thí nghiệm bằng lối vẽ Ấn tượng. Bức vẽ trên tường của Cassatt chủ đề *Người Phụ Nữ Mới* vẽ mấy thiếu nữ đang hái ‘trái cây Kiến thức và Khoa học.’ Hai bức murals sau bị phá đi khi các tòa nhà của cuộc Triển Lãm bị dẹp bỏ. Tuy nhiên bức ảnh chụp còn cho thấy những chi tiết của hai bức Murals (**Phụ chú 6b**: xem K.L. Nichols, comp., “Mary Cassatt’s Lost Mural and Other Exhibits at the 1893 Exposition,” và “Cassatt’s Modern Woman” trong tiểu mục Women’s Art at the World’s Columbian Exposition, Chicago 1893 ([link](http://www.arcadiasystems.org): website Home Page of K. Nichols at arcadiasystems.org)

May thay cô được Giám Mục Michael Domenec cai quản giáo phận Pittsburgh ủy nhiệm công tác vẽ lại hai bức họa đang treo trên tường nhà thờ của họa sĩ Ý thời Phục Hưng sinh khoảng năm 1489 tên là Antonio da Correggio ở Parma, Italy, và ứng trước ngân khoản đủ cho Mary Cassatt đi đường và ăn ở một phần thời gian ở Italy. “*Ôi! Tôi phát cuồng lên vì muốn làm việc, ngón tay ngứa ngáy, mắt tôi ứa lệ khi lại được trông thấy một bức tranh đẹp.*” (en.wikipedia.org)

(Chú thích cho du khách sành ăn: Parma nổi tiếng về đặc sản jambon Prosciutto di Parma.)

Gia Nhập Phái Ấn Tượng Impressionism Và Được Đón Nhận Nồng Nhiệt

Vừa sang Âu châu được mấy tháng vào mùa thu năm 1871, tương lai Mary Cassatt sáng sửa hẳn lên. Bức họa có tên ***Two Women Throwing Flowers During Carnival*** được đón nhận nồng nhiệt tại Cuộc Triển Lãm tại Salon năm 1872, lúc ấy cô mới 28 tuổi và họa phẩm có người mua. (picture realism in Oil on canvas 65.5 x 54.6 cm - <https://www.wikiart.org/en/mary-cassatt/>)

Cô cũng được giới hội họa tại Parma hoan nghênh nồng nhiệt và hết lòng ủng hộ vì ai cũng muốn được biết họa sĩ trẻ này. Hoàn tất công tác ‘tái tạo’ hai bức họa của họa sĩ Correggio, và sau khi nộp cho vị Giám Mục, Mary sang Madrid và Seville vài tháng. Tại đây cô vẽ lại một số họa phẩm của họa sĩ Tây Ban Nha và hoàn thành mấy bức họa như bức ***Spanish Dancer***

Wearing a Lace Mantilla (1873) sơn dầu 25 5/8 x 19 3/4 hiện trưng tại the National Museum of American Art, Smithsonian Institution.
([Link: americanart.si.edu](http://americanart.si.edu))

Hai năm sau cô quyết định định cư hẳn tại Pháp. Lần này có cô chị Lydia cùng sang, hai chị em ở chung một apartment lớn có cả phòng vẽ và phòng cho người quản gia. Mary mở một họa thất nhỏ (studio) tại Paris và trong thời gian này quen biết Abigail, em gái Louisa May Alcott - lúc đó đang học vẽ. Văn sĩ Louisa May Alcott là tiểu thuyết gia Mỹ nổi tiếng với tác phẩm Little Women.

Nhìn Thấy Bất Công, Lòng Miệt Thị Và Phê Bình Bộc Trực

Mary có những lời chỉ trích mà bạn cô là họa sĩ Sartin cho là thiếu tế nhị về thái độ chính trị của ban Giám khảo lựa tranh cho Salon de Paris, và về xu hướng thường ngoạn tranh lúc ấy. Mary phê bình rằng các tác phẩm của các họa sĩ phái nữ thường bị gạt bỏ và khinh miệt, nếu không quen biết ai ở trong ban Giám khảo Salon hay có người nào bảo trợ. Năm 1877 khi Cassatt 33 tuổi, các tác phẩm gửi tới Salon tham dự đều không được ban

Giám khảo chọn và kể từ năm ấy, họa sĩ không còn gửi họa phẩm đến ban giám khảo Salon.

Trong khi nghề nghiệp đang “xuống dốc,” cô được họa sĩ Edgar Degas một *ancien élève* của trường École des Beaux-Arts, giới thiệu với các họa sĩ phái Ấn Tượng, mà một số họa sĩ đã có dịp trưng bày tác phẩm và chính họ cũng bị đương thời chê và coi như “có bệnh về mắt.” Trong cuộc triển lãm năm 1879 -- tuy vắng mặt các họa sĩ Ấn Tượng như Renoir, Sisley, Manet và Cézanne, vì lúc đó họ đang cố gắng để được Salon nhận tác phẩm của họ, nhưng nhóm họa sĩ Impressionnistes của Degas bán được nhiều tranh và có lời. Hai họa sĩ Degas và Cassatt được phê bình là hai họa sĩ duy nhất đã tỏ ra xuất sắc.

Mary Cassatt trưng 11 bức, gồm cả bức *Lydia ngồi ghế loge, đeo chuỗi hạt trai*. (Woman with a Pearl Necklace in a Loge - en.wikipedia.org)

Woman with a Pearl Necklace in a Loge

Các nhà phê bình bấy giờ nhận rằng Cassatt “dùng màu **tươi** quá,” và những bức hình chân dung của họa sĩ “**thật** quá” (accurate) (“...her colors were too bright and that her portraits were too accurate to be flattering to the subjects...”) Tiếp theo, cô tham gia vào bốn trong tám cuộc triển lãm của nhóm Ấn Tượng và tích cực hoạt động cho nhóm tới năm 1886. Cô cũng có công nhờ anh Alexander, chủ tịch đường xe lửa Pensa, quen biết nhiều, giới thiệu các họa phẩm của phái Ấn tượng với giới thượng lưu tại Hoa Kỳ. Phần lớn các tác phẩm của các họa sĩ ấn tượng được Harry Havemeyer mà bà vợ Louisine Elder Havemeyer, một người sưu tầm tranh, và là bạn thân được Mary Cassatt cố vấn để sưu tầm nhiều tranh giá trị. Gia đình Havemeyer đại phú gia, làm chủ công ty đường Hoa Kỳ American Sugar Refining Company. Sau này những họa phẩm được tặng cho Metropolitan Museum of Art ở New York. Nhờ vậy mà một số lớn các họa phẩm của trường phái Ấn Tượng hiện có mặt tại nhiều bảo tàng viện Hoa Kỳ.

Sau 1886, 42 tuổi, Cassatt không coi mình như thuộc một họa phái nào và thử thí nghiệm với một số kỹ thuật mới như ấn họa theo lối vẽ của họa sư Nhật Utamano và Toyokuni.

Lập Trường Bình Đẳng Nam Nữ và Quan Điểm “Phụ Nữ Mới”

Vượt qua được những trở ngại và thành công về những họa phẩm với lối vẽ độc đáo, Mary Cassatt dùng uy tín về nghệ thuật ủng hộ những phong trào Bình Đẳng Nam Nữ bằng cách mạnh bạo tranh đấu bảo vệ nữ quyền bình đẳng với nam giới trong thập niên 1840s, như ghi danh học đại học và chính sách giáo dục chung cho cả nam nữ tại Obelin, và University of Michigan. Tương tự, tại các trường đại học dành riêng cho nữ sinh viên như Vassar (1861), Smith (1875), và Wellesley (1870) cùng thành lập vào những năm này, Cassatt cũng đòi công bằng trong việc cấp học bổng du khảo cho nữ sinh viên trong những năm 1860s và nhất là ủng hộ phong trào đòi quyền phụ nữ đi bầu (women’s suffrage) trong những thập niên 1910s.

Người ‘Phụ Nữ Mới’ - The New Woman

Cassatt nhận những họa sĩ và họa sư như Ellen Day Hale, Elizabeth Coffin, Elizabeth Nourse và Cecillia Beaux là tượng trưng cho hình ảnh người Phụ Nữ Mới, và nhất là qua ảnh hưởng sâu đậm của bà mẹ là bà

Katherine Cassatt, người tin là phải giáo dục phụ nữ thành người am hiểu, thông thạo và là người tham gia tích cực trong giới thượng lưu vào công tác xã hội. Bức họa bà mẹ ngồi đọc báo *Le Figaro* của Pháp tượng trưng một mẫu phụ nữ trí thức am tường nữ quyền như nam giới.

“Reading ‘Le Figaro’ by Mary Cassatt, 1878. Credit: Collection Mrs. Eric de Spoelberch, Haverford, Pennsylvania - en.wikipedia.org). Bức bích họa *The New Woman* trong Chicago World Columbian Exposition cũng được họa sĩ coi là biểu tượng cho quyền tự do học hỏi và hiểu biết của người Phụ nữ mới, khác với hình ảnh xưa là giới hạn trong gia đình và dạy dỗ con cái.

Mối Liên hệ với họa sĩ Degas

Khi Mary Cassatt được Salon de Paris chọn cho trưng bày bức *The Mandolin Player*, và sau này bức *The Loge*, Degas xem rồi khen “Voilà une femme qui sent comme moi!” Here is a woman who feels as I do. Hai người cộng tác với nhau trong một thời gian dài, họa thất gần nhau và Degas thường tới xem studio của Cassatt cho ý kiến và giúp kiểm người mẫu. Hai người có nhiều ý tưởng và sở thích giống nhau về nghệ thuật và văn chương vì cả hai cùng có gia đình phong lưu dư dật, cùng học vẽ ở Ý, có

óc độc lập, thử nghiệm với những gì mới, lối vẽ của phái Ấn Tượng mà Degas được coi là một họa sĩ tiên phong.

Về hội họa, Degas là người giới thiệu Cassatt đến với kỹ thuật dùng **phấn màu** (Pastels), và phép **khắc họa** (engravings) là kỹ thuật Cassatt hấp thụ và thành thạo nhanh chóng.

Mary Cassatt là bạn thân nhưng không phải người yêu của Degas. Với kinh nghiệm đã từng học tại École des Beaux-Arts, hơn Mary Cassatt 10 tuổi, Degas chỉ dẫn cho Cassatt về Pastels và lối khắc họa engravings. Ngược lại về phần mình, Cassatt là chủ chốt trong việc giúp bán họa phẩm của Degas và đề bạt họa phẩm của ông và những họa phẩm của các họa sĩ Ấn tượng khác cho giới thượng ngạo danh họa tại Hoa Kỳ.

Young Girl in a Large Hat

Françoise Holding a Dog.

Credit: Huntington Library, Art Museum and Botanical Garden.

Cả hai đều thích vẽ chân dung tuy đề tài khác nhau. Sau khi cha mẹ và chị gái Lydia sang ở Paris ở chung, thì ba người: Edgar, Mary và Lydia, thường vào bảo tàng Louvre cùng nhau nghiên cứu các bức danh họa. Mary cũng vẽ bức chân dung *Self-Portrait* (on gouache và màu nước). Hai người cộng tác chặt chẽ trong thời gian 1879-80 khi Cassatt học và nắm vững phép khắc họa tại nhà in nhỏ của Degas, dùng dụng cụ và máy in của ông và học phương pháp etching plate (khắc trên bản đồng).

Suốt đời Mary vẫn giữ cảm tình sâu đậm nghề nghiệp với Edgar dù có lúc cả hai không cộng tác. Bản tính cả hai đều phê bình thẳng thắn, ương

bướng, say mê nghệ thuật nhưng họ cũng có lúc bất đồng ý kiến như về vụ án xử Dreyfus, một sĩ-căng-đan của giới quân sự Pháp sau được văn hào Émile Zola bênh vực trong lá thư J'Accuse...! Mary tin là vị đại úy vô tội; Degas nghĩ ngược lại. Một chuyện nữa là những lời phê bình có ý chống phụ nữ (antifemale) của Degas như khi ông chê mấy bức tranh vẽ phụ nữ hái trái cây (*Two Women Picking Fruit*) của Mary Cassatt (“No woman has the right to draw like that”). Dẫu có lúc bất hòa, họ vẫn giữ tình bạn và học hỏi nghề nghiệp cho tới khi Degas mất năm 1917. Mary Cassatt nói: “Ông là người hiểu ý tôi và không ai thay thế được.”

Những Năm Cuối Đời

Năm 1893, lúc đó 49 tuổi, bà vẫn tiếp tục vẽ cho đến năm trên lục tuần. Nổi tiếng nhất trong nhiều tác phẩm của bà là những bức vẽ chủ đề mẹ con với những nét mềm mại với màu và ánh sáng tả được nét săn sóc triu mến giữa mẹ và con, nhất là vẽ mồm mĩm ngây thơ của một em nhỏ.

- Drypoint and aquatint kỹ thuật khắc ngòi kim loại và khắc axit

Những năm 1890s khi bà chuyên vẽ về chủ đề Mẹ Con (Thí dụ: bức *Mother and Child, before the Pool*- Mẹ và con trước bể bơi c.1898) bà dùng kỹ thuật drypoint and aquatint trên giấy.

Phụ chú: drypoint là một kỹ thuật khắc họa trong ngành đồ họa còn gọi là “khắc ngòi khô” theo đó một hình ảnh được khắc vào một bản in bằng bút vẽ có mũi kim nhọn bằng kim loại sắc hay kim cương và họa sĩ khắc những đường sống dọc theo những luống để nguyên thành bản in. Theo truyền thống những bản in làm bằng đồng, nhưng bây giờ thay bằng acetate, kẽm (zinc) hay plexiglass. Giống như kỹ thuật etching (khắc axit) nhưng dễ nắm vững hơn. Nguồn: Wikipedia “technique on drypoint in arts.” Aquatint: bức tranh khắc theo quá trình dùng axit nitric khắc trên bản đồng. Xem Art Encyclopedia. Hoặc xem video nhan đề “How Rembrandt Made His Etching” youtube.com. Trình bày: Alexander Massouras.

(Mother and Child Before the Pool
Brooklyn Museum - en.wikipedia.org)

(The Child's Bath 1893 sơn dầu trên vải bố, khổ 39x26 in.,
trưng tại Art Institute of Chicago. [Link](https://en.wikipedia.org): [en.wikipedia](https://en.wikipedia.org) under Mary Cassatt)

Woman Bathing (La Toilette) 1890-1891,
Drypoint and aquatint print, Metropolitan Museum of Arts.

Chịu ảnh hưởng về kỹ thuật drypoint và theo lối ấn họa của hai danh họa Nhật Utamano và Toyokuni, Bà được gọi là “Ambassadrice de L’Impressionnisme aux États-Unis d’Amérique,” vì nhờ bà mà giới thướng ngoạn nghệ thuật tại Hoa Kỳ được biết đến họa phẩm Ấn Tượng của các họa sĩ Pháp. (Source: en.wikipedia.org under Mary Cassatt)

Trong cuộc du lịch sang Egypt 1910, người anh bà là Gardner đi cùng đội ngót bị bệnh và năm sau mất tại Paris. Bà mất cảm hứng sáng tạo, không phải chỉ vì cuộc du lịch làm bà mệt mỏi, và cái chết của người anh làm bà xúc động, nhưng bà tuyên bố lý do không vẽ được nữa: “Bị nghiền nát dưới sức mạnh của Nghệ Thuật này, tôi chống lại nhưng bị chinh phục, thật là một Nghệ thuật lớn lao nhất của quá khứ...nên hai bàn tay yếu đuối của tôi không sao vẽ tiếp được.”

Thêm vào đó, về sức khỏe, bà bị một số bệnh như tiểu đường, phong thấp (rheumatism), neuralgia (dây thần kinh), cataracts (cườm mắt), và trầm cảm (depression), nhưng vẫn vẽ cho đến khi gần 70 thì mất gần như mù hẳn.

Năm 1904 chính phủ Pháp trao tặng bà Legion of Honor, (Chevalier de la Legion d'Honneur) và Pennsylvania Academy trao tặng bà Gold Medal of Honor (1914). Bà mất ngày June 14, 1926 tại Château de Beaufresne bà mua gần Paris và được chôn gần hầm mộ gia đình tại Le Mesnil-Théribus, Pháp.

Tóm lại, nhìn từ góc cạnh văn hóa, Mary Cassatt đã sống trong thời nước Mỹ đang chuyển mạnh từ nông nghiệp sang kỹ nghệ, và về mặt cá nhân, từ một nền giáo dục gia đình thượng lưu trong đó người cha nắm quyền điều khiển, chuyển sang một cuộc sống nghệ thuật ở Pháp, của một phụ nữ độc lập muốn bình đẳng và đối xử ngang hàng với nam giới, và họa sĩ đã tìm một lối đi cho cuộc đời, không chọn gia đình con cái, để dành hết tâm trí cho nghệ thuật, của một phụ nữ mới, đòi hỏi bình đẳng trong xã hội. Bà đã dành trọn cuộc đời nghệ thuật để tạo cho mình một chỗ đứng cao quý và gián tiếp giúp nước Mỹ của văn hóa kỹ thuật vật chất được cao đẹp hơn qua thưởng ngoạn nghệ thuật, không phải như xưa chỉ dành cho giới thượng lưu trường giả quyền quý giàu có, mà ngày nay còn cho mọi người, qua các họa phẩm danh tiếng trong viện bảo tàng nghệ thuật như New York Metropolitan Museum of Art.

Phạm Trọng Lệ

Viết xong tại Virginia June 10, 2021; bổ chính 8/20/2021

Phụ Chú:

1. en.Wikipedia.org under Mary Cassatt

Bài viết này phần lớn dựa vào en.Wikipedia in English, Wikipedia.fr in French và được bổ chính và kiểm lại, và so sánh với Encyclopedia.com (bên dưới).

2. Encyclopedia.com

<https://www.encyclopedia.com/people/literature-and-arts/american-art-biographies/mary-cassatt>

Tác giả: Jeanne A. Ojala, professor of History, University of Utah, Salt Lake City, Utah. Đề tài: “Mary Cassatt, American artist and grande dame of the Impressionists.”

Nhiều chi tiết về Mary Cassatt như tính ‘cứng đầu’ từ ông bố, óc thông minh từ bà mẹ. Là một trong những người Mỹ sống xa xứ ở Paris, Mary Cassatt một lần đến salon ở Paris của Gertrude Stein (1874-1946) nhà văn, thi sĩ, viết kịch và sưu tầm tranh. Salon của bà là nơi các văn nghệ sĩ như Picasso, Hemingway, F. Scott Fitzgerald, Sinclair Lewis, Ezra Pound, Sherwood Anderson và Henri Matisse thường đến họp. Mary Cassatt chê bộ tranh sưu tầm của Stein. (“I have never seen so many dreadful paintings in one place...”) Trong những “dreadful paintings” có cả họa phẩm của Picasso, Matisse và một số họa phẩm của các họa sĩ Lập Thể Cubists. Cũng trong bài này, Mary Cassatt sang Ý trong 2 năm, vẽ lại các họa phẩm của các Old Masters như họa sĩ thời Phục Hưng như Antonio da Correggio mà tranh có vẽ các tiểu thiên sứ (cherubs), và học đượ cách vẽ nét mồm mím ngây thơ của những em bé trong họa phẩm đề tài Mẹ Con của mình sau này.

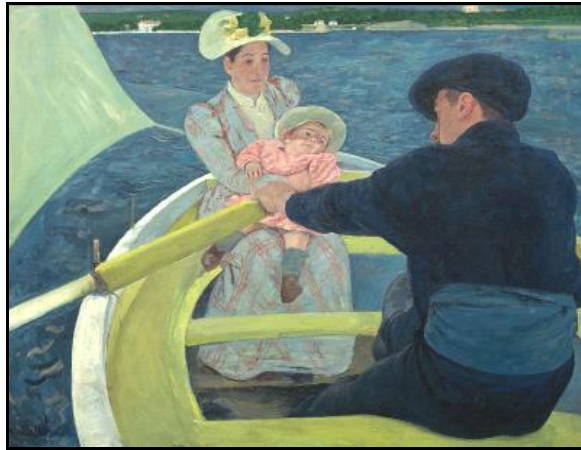
Trong bài viết này cũng liệt kê:

Những họa phẩm tiêu biểu kèm theo giải thích:

In the Garden, The Cup of Tea, **Little girl in a blue armchair**, The Loge, Lady in the Tea Table, Lydia Crocheting in the Garden, **the Boating Party**, The Child’s Bath, In the Omnibus, **Woman Bathing** v.v..

Little Girl in a Blue Armchair(source: en.wikipedia.org - Mary Cassatt)

The Boating Party (source: en.wikipedia.org - Mary Cassatt)

Đây là một nguồn về Mary Cassatt gọn, và khá đầy đủ do một giáo sư sử học viết dựa trên tiểu sử về Mary Cassatt do Nancy Hale viết (Hale, Nancy. Mary Cassatt. Reading, MA: Addison-Wesley, 1987) và các tài liệu khác.

3. Art History Encyclopedia PDF

www.visual-arts-cork.com/

Về những thuật ngữ trong ngành hội họa và in ấn và khắc họa như engraving, etching, drypoint, aquatint, có thể tra trong Art History Encyclopedia này. Nhưng giản tiện và cụ thể hơn, có thể xem một trong những video về từng phương pháp. Thí dụ: Để biết phép khắc họa etching, xem họa sĩ Alexander Masouras dated 7-12-2015, trình bày những bước của phép khắc họa trong youtube “How Rembrandt Made His Etchings” Link: https://www.youtube.com/watch?v=ULEF4lpLE_M) hay vào Google gõ vào hàng chữ “How Rembrandt Made His Etchings.”

Art History Encyclopedia được phân chia thành 23 chapters. Thí dụ: Mary Cassatt, tìm trong ARTISTS (ALL), vần C.

Vào trong đó, độc giả thấy Paris Salon và từ đó, dẫn đến Nguồn và Lịch sử Phòng Triển Lãm Tranh chính thức của French Academy of Fine Arts (Académie des Beaux-Arts) trong khoảng 150 năm, từ 1737 đến 1890, là nơi có Phòng Tranh uy tín nhất thế giới, kiên trì giữ vững truyền thống hội họa hàn lâm (academic art) và nhiều tác phẩm từ thời Phục Hưng. Uy tín của Salon giảm khi thành lập Salon des Refuses và ban Giám định Salon miễn cưỡng nhận những bức họa của các phong trào tiền phong avant-

garde như Impressionnisme, mà những họa sĩ độc lập dần dần soi mòn uy tín của Salon và giảm tầm quan trọng.

4. Video về đời của họa sĩ Mary Cassatt

Xem một trong hai bộ phim trong youtube bên dưới, trong đó có tiểu sử và nhất là những hình ảnh của các họa phẩm tiêu biểu và những thay đổi trong cuộc đời họa sĩ Mary Cassatt.

4a- Mary Cassatt: The Life of an Artist video 21 minutes, do Paul Priestley, Art History School, kèm theo lời giải thích về những bức họa tiêu biểu của Cassatt. *The Little Girl in The Blue Armchair*, *Woman With the Gold Necklace* kèm theo lời bàn về những bức tranh như hình bà Mẹ đọc báo *Le Figaro*, ông Bố, ông Anh, và cả hình chụp bên trong atelier của g.s. Gérôme, g.s. Chaplin, bên trong Phòng Trưng Bày Tranh Salon. Người xem còn thấy bên trong *Woman's Building* của Chicago Exposition; và những bức họa như **The Mandolin Player**, **The Boating Party**, *Baby Reaching for an Apple*, *The Child's Bath*. Ngoài ra, người xem còn thấy hình ảnh đường phố Pittsburgh, Paris, Chicago, New York, và Berlin thời đó. Cũng xem bức họa được chọn trưng trong Salon, *Two Women Throwing Flowers During Carnival*, *The Child's Bath*.

Link: youtube.com/arthistoryschool

4b- Mary Cassatt: An American Impressionist Documentary (full) youtube

Thực hiện năm 1999, phim dài 1 giờ, của Devine Entertainment Corporation tả Mary Cassatt đang sống một mình và vẽ tại Paris thì gia đình ông anh Alexander với 3 người con sang thăm; lúc đầu thì sự hiện diện của họ làm cản trở cuộc sống đơn độc nhưng bận rộn về vẽ của Mary nhưng khi Mary gần với các cháu, đã vẽ những bức họa dùng cháu Elsie Cassatt làm mẫu (*The Little Girl in a Blue Armchair*) và nhờ các cháu xếp đặt, đã quen biết họa sĩ Edgar Degas mà Mary hằng hâm mộ, và thì sự hiện diện của các cháu làm Mary Cassatt có hứng sáng tác.

5. Nghe: - VOA special English (15-minute text and voice on MP3 trong mục People in America. Date: July 10, 2009 - learningenglish.voanews.com
 Đề tài: "Mary Cassatt, 1844-1926: She Broke Social Barriers With Her Art"
 Giọng kể: Bob Doughty và Faith Lapidus
 Bài viết soạn bởi Dana Demange
 Demange, Dana. "Mary Cassatt, 1844-1925: She Broke Barriers with Her Art." Learning English.voanews.com. VOA, 10 July 2009.

6. Articles:

-**6a.** Quentin Perisinotto, “Les grandes dames de l’Impressionnisme” 2/4. Éternel Transitoire, dated 9 Oct. 2007. (Link: eterneltransitoire.wixsite.com)
Đoạn viết 2/4 về Mary Cassatt có trưng ba bức tiêu biểu: Giai đoạn ảnh hưởng Ấn Tượng: La Partie de bateau (1893-1894). Thời ảnh hưởng lối Ấn họa của Nhật La période des estampes: La Lettre (1890-1991). Le Thé de cinq heures (1880).

Cũng trong bài viết, Perisinotto giới thiệu sách: Vadepiéd, Guy: Mary Cassatt. Les Impressionnistes et L’Amérique. Encrage, 2014.

Perisinotto, Quentin. “Les grandes dames de l’Impressionnisme 2/4” Eternel Transitoire 9 Oct. 2009. eterneltransitoire.wixsit.com. Accessed 3 June 2021.

-**6b.** Website Homepage của Professor Nichols liệt kê những bài viết của vị giáo sư văn chương Mỹ về mẫu “Phụ nữ mới” trong đó có đoạn Mary Cassatt trong bức phác họa trừu tượng post-modern hậu hiện đại vẽ trong thời gian ở Spain “Early Spanish genre style” gồm bức hai chân dung ngược nhau (xem trong homepage của Kathleen Nichols). Câu hỏi của tác giả: **Is Mary Cassatt a post-Modernist?** (Link: Arcadiasystems.org)

-**6c.** Về bức họa ấy, The City Review trong bài “American Paintings Spring 1997”, Carter B. Horsley tường thuật cuộc đấu giá:

“The most remarkable painting of both auctions is Mary Cassatt’s “Sketch of Mrs. Currey and Sketch of Mr. Cassatt” at Sotheby’s that “this double/upside down portrait estimated at \$125.000 to \$175.000 ...should sell for several million dollars although some buyer will probably be put off by its sketchy and ghostly nature .” ...This is, to my thinking, the **definitive America portrait.**”(The City Review) (Link: <http://www.thecityreview.com>).

-**6d.** Các bức tranh (in đậm) đề cập đến trong bài viết về Mary Cassatt trong en.wikipedia.org

- **The Boating Party** 1893-94, sơn dầu trên vải bố khổ 35 1/2 x 46 in. National Gallery of Art, Washington. Source: en.wikipedia.org

- **Reading ‘Le Figaro’** (1878). Sưu tập của Mrs. Eric de Spoelberch, Haverford, Pennsylvania (chân dung mẹ của họa sĩ, bà Katherine Johnson Cassatt). Link: commons.wikimedia.org

-**Little Girl in a Blue Armchair**, 1878 họa sĩ vẽ cô cháu. Bức này có họa sĩ Degas chấm thêm chút ít chỗ mấy chiếc ghế bành màu xanh ở bối cảnh khi tới thăm phòng họa trong nhà của Cassatt. Link: en.wikipedia.org

- **Mary Cassatt chân dung tự họa** c. 1880, gouache (thuốc màu nước đặc) và màu nước, than chì graphite trên giấy. 32.7cm x 24.6 cm National Portrait Gallery, Washington. DC.

-bốn bức (trong 20 bức) chủ đề mẹ con dùng kỹ thuật **drypoint và aquatint** trên giấy màu nhạt:

(a) Mary Cassatt, **Mother and Child**, Brooklyn Museum

(b) Mary Cassatt, **Under the Horse Chesnut**, 1898 19 x 15 in. Museum of Fine Arts, Houston

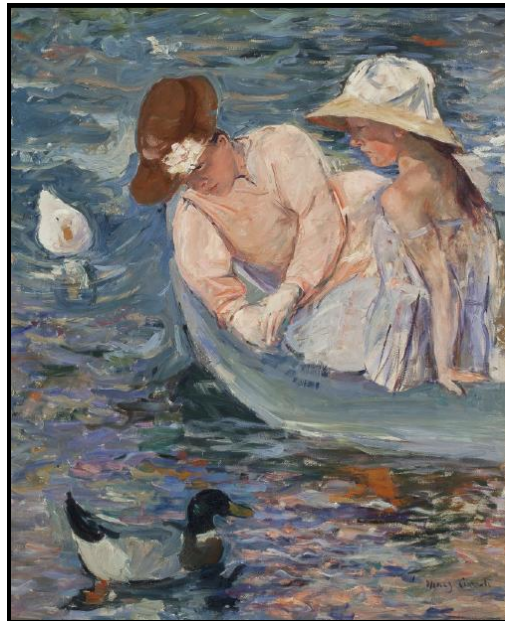
(c) Woman Bathing (**La Toilette**) 1890-91, Metropolitan Museum of Art

(d) **Mother and Child Before a Pool** 1898, drypoint and aquatint on laid paper (Brooklyn Museum)

- **Woman with a Pearl Necklace in a Loge**, 1879, sơn dầu trên vải bố 81 x 60 cm, Philadelphia Museum of Art. Bức họa này vẽ Lydia Cassatt, chị của họa sĩ, đang ngồi trong loge trong đại hí viện Opéra ở Paris, ăn diện lịch sự, tóc uốn gọn, chuỗi vòng hạt trai trên cổ, tỏa ra vẻ quý phái, áo hở cổ màu hồng, tay cầm quạt, ghé ngồi màu đỏ, xa xa màu vàng của balcon, bức họa nắm bắt được khoảnh khắc hạnh phúc đặc biệt, hình ảnh một phụ nữ mới, một mình buổi tối ra ngoài thưởng thức kịch nghệ trong thành phố văn minh (en.Wikipedia.org - Woman with a Pearl Necklace in a Loge.)

Young Woman Picking Fruit 1891

Summertime 1894